

◆.....◆
R I I G I K O H U S
◆.....◆

Ius est ars boni et aequi

RIIGIKOHUS

*****

EESTI KOHTUSÜSTEEM	2
RIIGIKOHUS	3
Riigikohtusse pöördumine	3
Menetlus Riigikohtus	6
Põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus	7
Menetlusstatistika	8
RIIGIKOHTU STRUKTUUR	10
Riigikohtu esimees	10
Riigikohtunikud	10
Tsiviil-, kriminaal- ja halduskolleegium	11
Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium	12
Riigikohtu üldkogu	13
Teised Riigikohtu töötajad	14
KOHTUNIKE OMAVALITSUS JA RIIGIKOHUS	17
Kohtunike täiskogu	17
Kohtute haldamise nõukoda	18
Kohtunikueksamikomisjon	19
Kohtunike distsiplinaarkolleegium	20
Kohtunike koolitusnõukogu	20
Kohtunike eetikanõukogu	21
RIIGIKOHTU RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ	23
EESTI KOHTUSÜSTEEMI JA RIIGIKOHTU AJALUGU	25
Kohtusüsteemi loomine 1918–1920	25
Eesti kohtud 1920–1939	27
Eesti kohtusüsteemi ümberkorraldamine 1940	29
Kohtusüsteemi taasloomine 1990–1993	29
Eesti kohtud alates 1993. aastast	31

Fotod: Kaarel Nurk, Malev Toom, Arno Mikkor, Merle Värv,
Eliisa Tammeorg, Erik Peinar, Rein Leib, Raigo Pajula

Trükk: Ecoprint AS

Väljaandmise aeg: juuni 2019

LIDKOGU SAAL

L. PARTS

1940

esimees

1940

EESTI KOHTUSÜSTEEM

Eesti kohtusüsteem on ülesehituselt üks Euroopa lihtsamaid. Kolmeastmelise süsteemi esimese astme moodustavad **maakohtud** (4) ja **halduskohtud** (2), teise astme **ringkonnakohtud** (2) ning kolmandaks ehk kõrgeimaks astmeks on **Riigikohus**. Neli maakohut asub kokku 15 kohtumajas ning kaks halduskohut neljas kohtumajas üle riigi.

Riigikohtu otsus on lõplik ning selle peale pole võimalik edasi kaevata. Kui õigusvaidluse lahendamiseks on Eesti-siseseid võimalused ammendatud, võib isik pöörduda eraldi kaebusega **Euroopa Inimõiguste**

Kohtu poole. Prantsusmaal Strasbourgis asuv kohus saab tuvastada, kas riik on rikkunud isiku põhiõigusi, kuid ei saa Eesti kohtu otsust tühistada. Küll aga võib Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus olla üheks aluseks Riigikohtus teistmismenetluse alustamiseks.

Luksemburgis asuv **Euroopa Kohus** kontrollib Euroopa Liidu õiguse kohaldamist, näiteks kontrollib Euroopa Kohus, kas liikmesriik on täitnud liidu õigusest tulenevaid kohustusi. Eesti kohtud võivad kohtumenetluse käigus paluda Euroopa Kohtult eelotsust, kuidas tõlgendada ja kohaldada Euroopa Liidu õigust.

RIIGIKOHUS

asukohaga Tartus

RINGKONNAKOHTUD

Tallinna ja Tartu
ringkonnakohus

MAAKOHTUD

Harju, Pärnu, Tartu ja Viru
maakohus

HALDUSKOHTUD

Tallinna ja Tartu
halduskohus

RIIGIKOHUS

Eesti Vabariigi põhiseaduse järgi on Riigikohus **Eesti kõrgeim kohus ning põhiseaduslikkuse järelevalve kohus** ehk konstitutsioonikohus. Riigikohus vaatab kohtulahendeid läbi kassatsiooni korras.

Riigikohtusse kuulub 19 riigikohtunikku, kes mõistavad õigust kas **tsiviil-, kriminaal- või halduskolleegiumis**. Lisaks on Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium.

Peale õigusemõistmise on Riigikohtul kohtute sea-

duse järgi ka teisi ülesandeid. Näiteks valib Riigikohtu üldkogu esimese ja teise astme kohtu kohtunikuks kandideerijate hulgast välja sobivad inimesed, kelle kohta tehakse Vabariigi Presidendile ettepanek nende kohtunikuks nimetamiseks. Samuti on Riigikohus abiks kohtunike omavalitsuskogude (täiskogu, kohtute haldamise nõukoja, kohtunike nõukogu, kohtunikeksamikomisjoni, distsiplinaar-kolleegiumi ja eetikanõukogu) töö korraldamisel.

◆ Riigikohtusse pöördumine ◆

Põhiseaduse järgi peab igaühele olema tagatud edasikaebõigust tema kohta tehtud kohtuotsuse peale. Õigus edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule on vajalik kohtulahendite õigsuse kontrollimiseks.

Riigikohtu ülesanne on tagada järelevalve madalama astme kohtu lahendite seaduslikkuse üle, ühtlustada kohtupraktikat ja arendada menetluslikes küsimustes õigust edasi. Kassatsioonikohtuna ei tegele Riigikohus enam eluliste asjaolude ehk faktide tuvastamise ja tõendite hindamisega.

Kui menetlusosaline leiab, et ringkonnakohus on oluliselt rikkunud menetlusõiguse normi või valesti kohaldanud materiaaloigust, võib ta esitada kaebuse Riigikohtule. **Tsiviil-, kriminaal- ja haldusasjades** saab Riigikohtusse pöörduda **kassatsioon- või määruskaebusega**. Väärtegude kohtulikus menetluses võib kassatsiooni esitada ka maakohtu otsuse peale.

Kaebuse esitamine

- ♦ Üldjuhul saab Riigikohtusse kaebuse esitada üksnes advokaadist esindaja või kaitsja vahendusel. Isiklikult võib kaebuse esitada vaid hagita tsiviil-asjades ja haldusasjades.
- ♦ Tsiviil- ja haldusasjas kaebuse esitamisel tuleb tasuda kautsjon.
  - ♦ Tsiviilasjas on kautsjoni summa 1% tsiviilasja hinnast, kuid mitte alla 100 euro ja mitte üle 3000 euro. Hagita asjas, mittevaralise hagi asjas ja määruskaebuselt tasutakse kautsjonit 50 eurot.
  - ♦ Haldusasjas tuleb kassatsioonkaebuse või teistmisavalduse esitamisel tasuda kautsjonina 25 eurot.
- ♦ Kaebuse või avalduse esitamiseks on võimalik taotleda riigi õigusabi ja menetlusabi.

Kaebuse käiguta jätmine ja tagastamine

- ♦ Kassatsioon- või määruskaebus peab vastama **nõuetele**. Kui nõudeid on eiratud, võib Riigikohus esitatud kaebuse jätta kas **käiguta** või **tagastada**.
- ♦ Kaebus jäetakse läbi vaatamata ja tagastatakse näiteks juhtudel, kui kaebus on esitatud pärast esitamiseks antud tähtaega, kaebuse on esitanud isik, kellel pole selleks menetlusseadustiku järgi õigust või kes pole tähtaja jooksul kõrvaldanud kaebuse puudusi, ning kui kaebusest on loobutud.
- ♦ Kaebus jäetakse **käiguta** valdavalt siis, kui see ei vasta menetlusseadustikus esitatud nõuetele. Kaebust käiguta jättes annab Riigikohus kaebajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

Menetlusse võtmise otsustamine

- ♦ Riigikohus otsustab kaebuse menetlusse võtmise vähemalt **kolmeliikmelises koosseisus**. Samuti vaatab iga asja läbi ja teeb ettepaneku kaebuse menetlusse võtmise kohta kohtuasja läbivaatamise juurde määratud kolleegiumi nõunik.
- ♦ Kaebuse menetlemisest **keeldutakse**, kui puuduvad menetlusse võtmise alused. Kuivõrd Riigikohus lahendab kassatsioonimenetluses üksnes õiguslikke küsimusi, välistab eelvaliku tegemine selliste kaebuste menetlemise, milles vaidlustatakse näiteks pelgalt tõenditele antud hinnangut või faktiliste asjaolude tuvastamist.
- ♦ Kaebuse menetlusse võtmise või sellest keeldumise kohta vormistatakse **määrus**. Riigikohus ei esita määrukses menetlusse võtmise või mittevõtmise põhjendusi.
- ♦ Kui Riigikohus keeldub kaebuse menetlusse võtmisest või tagastab kaebuse, **jõustub madalama astme kohtu lahend**.

Teistmismenetlus

- ♦ Pärast kohtulahendi jõustumist ei saa seda enam vaidlustada muul viisil kui **teistmismenetluses**. Teistmise kaudu on võimalik taotleda jõustunud kohtulahendi uut läbivaatamist, kui tuleb ilmsiks uus oluline asjaolu, mis otsuse tegemise ajal polnud teada, kuid millele tuginedes oleks ilmselt tehtud teistsugune kohtulahend.

Riigikohtule esitatud kaebuste, teistmisavalduste ja õigusabi taotluste andmed ning nende lahendamise tulemus on piiratud aja jooksul avalikud Riigikohtu kodulehel menetlustaotluste rubriigis.

KAEBUS VÕI TEISTMISAVALDUS RIIGIKOHTUS

Igale kaebusele, avaldusele ja taotlusele määratakse seda läbivaatav kohtukoosseis. Esmalt kontrollitakse kaebuse või avalduse vastavust menetlusseadustikule. Vajadusel jäetakse kaebus või avaldus läbi vaatamata ning seadustikus sätestatud juhtudel tagastatakse.

Vajadusel võib kohus küsida teistelt menetlusosalistelt vastust.

Kolleeegiumi kolmest kohtunikust koosnev kohtukoosseis vaatab kaebuse või avalduse läbi mõistliku aja jooksul.

Kaebus võetakse menetlusse

Kui kas või üks kaebust läbi vaadanud kolmest kohtunikust leiab, et alus kaebuse menetlusse võtmiseks on olemas, võetakse kaebus menetlusse. Asi võetakse menetlusse, kui:

- ♦ kaebuses esitatud seisukohad võimaldavad arvata, et ringkonnakohus on valesti kohaldanud materiaaloigust või oluliselt rikkunud kohtumenetluse norme ja see võis kaasa tuua ebaõige otsuse;
- ♦ kaebuse lahendamisel on põhimõtteline tähendus õiguskindluse tagamise ja ühtse kohtupraktika kujundamise või õiguse edasiarendamise seisukohalt.

Kaebus jäetakse menetlusse võtmata

Kui kaebust läbi vaadanud kohtunikud on üksmeelselt veendunud, et kaebus on ilmselgelt põhjendamatu ning kaebuse menetlusse võtmiseks ei ole alust, jäetakse see menetlusse võtmata.

◆ Menetlus Riigikohtus ◆

Kui **tsiviil-, kriminaal-, väärteo- või halduskaebus** on võetud menetlusse, siis enamasti vaatab kaebuse läbi kolmeliikmeline kohtukoosseis. Kolleegiumi esimees määrab juhuslikkuse põhimõttest lähtudes asja läbivaatava kohtukoosseisu. Sealhulgas määrab kolleegiumi esimees nii ettekandja, kes tagab asja arutamise ja kohtulahendi koostamise, kui ka eesistuja kohtuniku, ning ettekandja ettepanekul asja läbivaatamise aja.

Üldjuhul vaatab Riigikohus kaebuse läbi **kirjalikus** : **Suuline istung** korraldatakse üksnes siis, kui seda on
menetluses ning suulist istungit ei korraldata. : taotlenud menetlusosaline või peab vajalikuks kohus.

Üldiselt vaatab Riigikohus kohtuasja läbi kaebuse piires ja kontrollib vaidlustatud lahendit üksnes kaebuses kirjeldatud ulatuses. Riigikohus kontrollib kaebuse alusel, kas ringkonnakohus on kohtuasja menetlemisel järginud menetlusõiguse sätteid ja õigesti kohaldanud materiaalõigust ehk seadust.

Riigikohtu menetlus ja otsus tugineb esmajoones madalama astme kohtu otsusega tuvastatud faktilistele asjaoludele. Üldjuhul toimub Riigikohtus üksnes õiguslik vaidlus ning Riigikohus ise ei kogu ega uuri tõendeid ega tuvasta kaebuse aluseks olevaid faktilisi asjaolusid.

Kui asja arutaval kolmeliikmelisel kohtukoosseisul tekivad seaduse kohaldamisel põhimõttelist laadi eriarvamused või kui osutub vajalikuks muuta kolleegiumi varasemas otsuses esitatud seisukohta, antakse asi läbivaatamiseks kolleegiumi **kogu koosseisule**.

Kui asja arutamisel ei nõustu kohtukoosseis mõne teise Riigikohtu kolleegiumi varasema seisukohaga seaduse tõlgendamisel või erikogu viimases kohtulahendis esitatud seisukohaga või kui see on vajalik seaduse ühetaolise kohaldamise tagamiseks, antakse asi läbivaatamiseks kuni kolme erineval seisukohal oleva kolleegiumi vahelisele Riigikohtu **erikogule**.

Riigikohtu üldkogule ehk kõigile riigikohtunikele antakse asi lahendada siis, kui kolleegiumi kogu koosseisu seisukoht erineb senisest Riigikohtu üldkogu kohtupraktikast; kui asja lahendamine üldkogus on tähtis seaduse ühetaolise kohaldamise seisukohalt; või tekib kolleegiumil või erikogul põhjendatud kahtlus kohtuasja lahendamisel asjassepuutuva õigustloova akti, selle andmata jätmise või välislepingu põhiseadusele vastavuses.

.....

Üldjuhul teeb Riigikohus otsuse **30 päeva jooksul** alates viimasest istungist või kirjalikus menetluses taotluste ja dokumentide esitamiseks ettenähtud tähtpäevast. Mõjuval põhjusel võib otsuse tegemise tähtaega pikendada kuni 60 päevani.

Asja lahendamisel kohtukoosseisu liikmete vahel tekkivad lahkarvamused lahendatakse hääletamisega. Kohtukoosseisu liikmel ei ole õigust hääletamisest keelduda ega jääda erapooletuks. Hääletamisel vähemusse jäänud kohtunik võib esitada oma motiveeritud **eriarvamuse**, mis avaldatakse koos otsusega.

Riigikohus võib otsusega:

- ♦ jätta kaebuse rahuldamata ja madalama astme kohtu otsuse muutmata;
- ♦ tühistada madalama astme kohtu otsuse tervikuna või osaliselt ja saata asja tühistatud osas uueks läbivaatamiseks samale või teisele kohtule;
- ♦ tühistada madalama astme kohtu otsuse ja lõpetada asja menetluse;
- ♦ muuta madalama astme kohtu otsust või teha uue otsuse, kui asjas ei ole vaja koguda lisatõendeid või muuta neile apellatsioonimenetluses antud hinnangut;
- ♦ tühistada ringkonnakohtu otsuse ja jätta jõusse esimese astme kohtu otsuse;
- ♦ jätta madalama astme kohtu lahend muutmata, muutes vaid õiguslikke põhjendusi.

Riigikohtu lahendite kohta koostatakse annotatsioonid, lahendid märksõnastatakse ja avalikustatakse Riigikohtu kodulehel www.riigikohus.ee/et/lahendid ning elektroonilises Riigi Teatajas.

♦ Põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus ♦

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium menetleb muu hulgas:

- ♦ taotlusi kontrollida välislepingu, õigustloova akti või selle andmata jätmise vastavust põhiseadusele;
- ♦ kaebusi ja proteste valimiste korraldaja toimingute või valimiskomisjoni otsuste või toimingute peale;
- ♦ kaebusi Vabariigi Presidendi või Riigikogu ja Riigikogu juhatuse otsuste peale;
- ♦ taotlusi anda seisukoht, kuidas tõlgendada põhiseadust koostoimes Euroopa Liidu õigusega;
- ♦ taotlusi lõpetada Riigikogu liikme volitused või erakonna tegevus.

Samuti otsustab Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium nõusoleku andmise Riigikogu esimehele Vabariigi Presidendi ülesannetes kuulutada välja Riigikogu erakorralised valimised või keelduda seaduse väljakuulutamisest.

Riigikohtusse saavad põhiseaduslikkuse järelevalve korras pöörduda:

- ♦ Vabariigi President;
- ♦ õiguskantsler;
- ♦ kohaliku omavalitsuse volikogud;
- ♦ Riigikogu;
- ♦ kohtud.

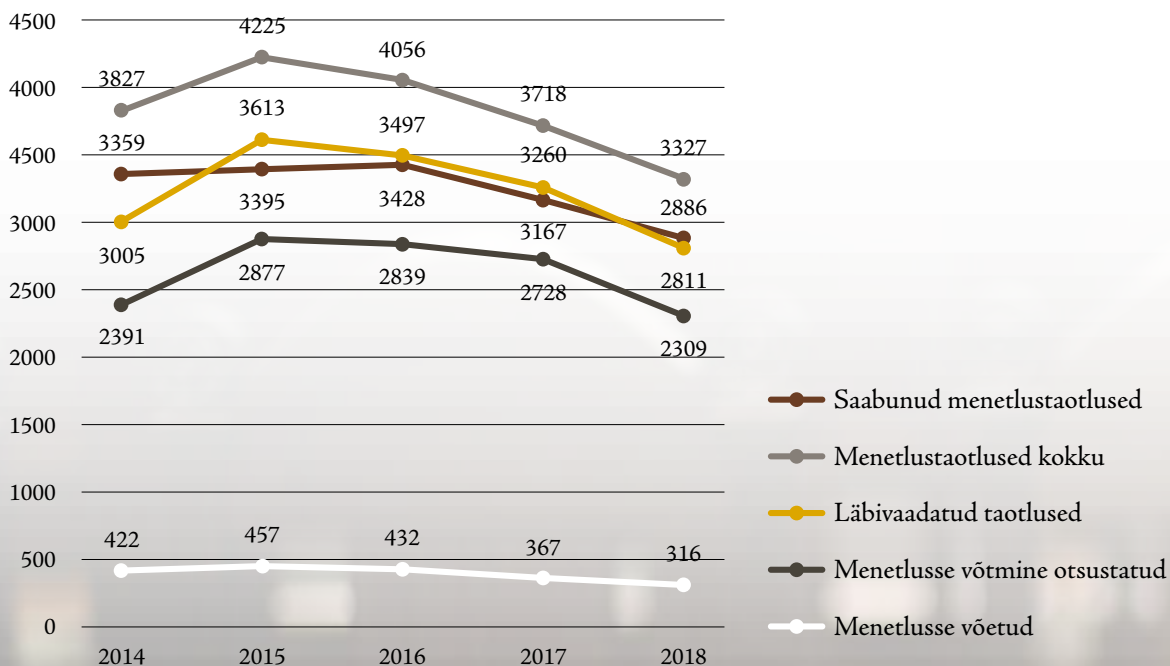
Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus ei näe ette võimalust pöörduda Riigikohtusse individuaalkaebusega. Samas on Riigikohus oma praktikas aktsepteerinud individuaalse konstitutsioonilise kaebuse võimalust juhtudel, kus isikul ei ole muul tõhusal viisil võimalik kasutada talle põhiseaduses ettenähtud õigust kohtulikule kaitsele.

Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse kohaselt peab Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve küsimuse lahendama nelja kuu jooksul alates kaebuse saabumisest Riigikohtusse.

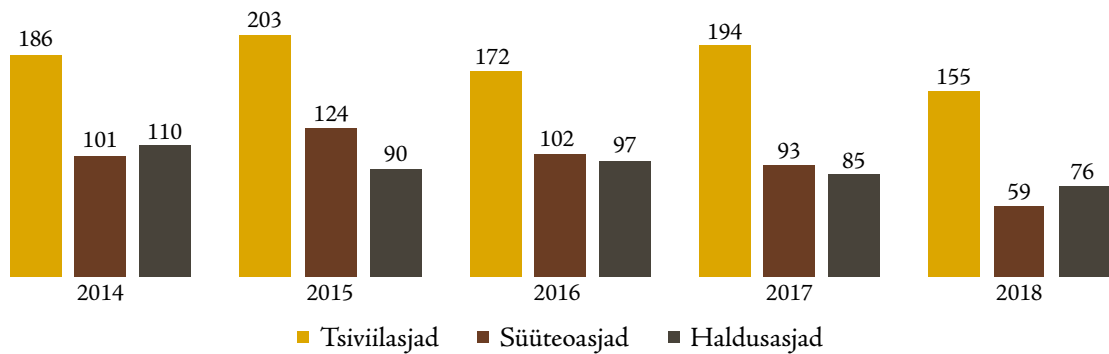
◆ Menetlusstatistika ◆

Riigikohtu tööd iseloomustavaid statistilisi andmeid kogutakse Riigikohtusse esitatud menetlustaotluste ja läbivaadatud kohtuasjade põhjal. Läbivaadatud kohtuasjade ja menetlustaotluste andmeid kogutakse kolme liiki kohtumenetluses: tsiviilkohtu-, halduskohtu- ja süüteomenetluses. Põhiseaduslikkuse

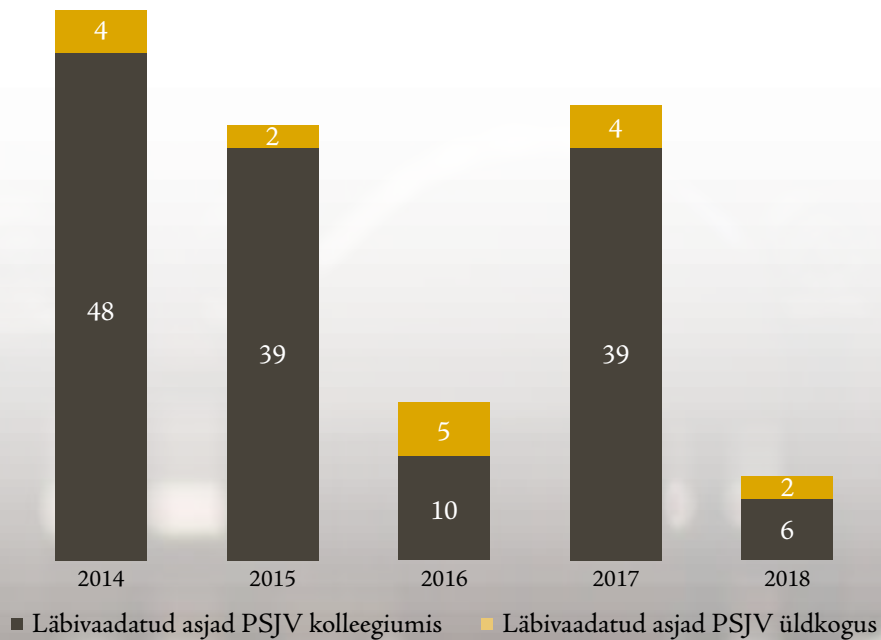
järelevalve menetluses kogutakse andmeid ainult läbivaadatud kohtuasjade kohta. Menetlustaotluste puhul arvestatakse kassatsioonkaebusi, määruskaebusi ja teistmisavaldusi, riigi õigusabi taotlusi ja menetlusabi taotlusi.

Menetlustaotluste läbivaatamine Riigikohtus 2014–2018

Labendatud asjade arv kolleegiumite kaupa aastatel 2014–2018

Põhiseaduslikkuse järelevalve asjade läbivaatamine aastatel 2014–2018

Rohkem infot statistika kohta:

RIIGIKOHTU STRUKTUUR

◆ Riigikohtu esimees ◆

Alates 2019. aasta 4. veebruarist on Riigikohtu esimees *dr. iur.* Villu Kõve.

Villu Kõve on sündinud 26. augustil 1971. aastal Saaremaal. Ta on lõpetanud Tartu Ülikooli õigusteaduskonna ja omandanud samas ka magistrikraadi, olles end täiendanud Saksamaa ülikoolide õigusteaduskondades. 2009. aastast on tal õigusteaduse doktorikraad Tartu Ülikoolist.

Villu Kõvel on kohtunikutöö kogemus aastast 2002, mil ta asus Riigikohtu liikme ametikohale. 2014. aastal sai temast Riigikohtu tsiviilkolleegiumi esimees. Enne kohtunikuametisse asumist töötas Villu Kõve vandeadvokaadina.

Riigikohtu esimees juhib Eesti kõrgeima kohtu tööd, olles ühtlasi ka põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi esimees. Ilmekalt avaldub Riigikohtu esimehe roll õigusemõistmise ja kohtukorralduse tervikpildi loomisel talle kohtute seadusega pandud kohustuses esineda iga aasta kevadel Riigikogu ees ülevaatega õigusemõistmise ja kohtukorralduse olukorrast riigis möödunud aasta jooksul.

Kohtute seaduse järgi nimetab Riigikohtu esimehe ametisse Riigikogu Vabariigi Presidendi ettepanekul üheksaks aastaks. Kedagi ei tohi nimetada kohtu esimeheks järjest kaheks ametiajaks.

Riigikohtu esimees Villu Kõve

◆ Riigikohtunikud ◆

Vabanenud riigikohtuniku kohale kuulutab konkursi välja Riigikohtu esimees. Enne kui Riigikohtu esimees teeb Riigikogule ettepaneku riigikohtuniku ametisse nimetamiseks, kuulab ta ära Riigikohtu üldkogu ja kohtute haldamise nõukoja arvamuse kandideerija kohta. Riigikogu nimetab kohtuniku ametisse tähtajatult.

Riigikohtunikuks võib seaduse järgi nimetada Eesti Vabariigi kodaniku, kes on omandanud õigusteaduse magistrikraadi ja on kogenud ning tunnustatud jurist, oskab eesti keelt, on kõrgete kõlbeliste omadustega ning on kohtunikutööks vajalike võimete ja isikuomadustega.

Erinevalt esimese ja teise astme kohtu kohtunikest ei pea riigikohtunikuks pürgija sooritama kohtuniku-eksamit.

RIIGIKOHTU ESIMEES

Tsiviilkolleegium
7 kohtunikku

Kriminaalkolleegium
6 kohtunikku

Halduskolleegium
5 kohtunikku

Põhiseaduslikkuse
järelevalve kolleegium

Riigikohtu esimees ja
8 valitud riigikohtunikku

Riigikohtunike jagunemine kolleegiumitesse

◆ Tsiviil-, kriminaal- ja halduskolleegium ◆

Riigikohtus töötab neli kolleegiumi: tsiviilkolleegium, kriminaalkolleegium, halduskolleegium ja põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium. Iga riigikohtunik (v.a Riigikohtu esimees) kuulub kas tsiviil-, kriminaal- või halduskolleegiumisse. Kolleegiumi esimees valitakse Riigikohtu üldkogus viieks aastaks.

Kohtunikke abistavad asjade ettevalmistamisel ja läbivaatamisel kohtunõunikud, konsultandid ja sekretärid. Kohtunõunikuks saab isik, kes vastab kohtunikule esitatavatele haridusnõuetele. Kohtunõuniku ametiaeg on kolm aastat, mida saab pikendada.

Tsiviilkolleegiumi esimees Peeter Jerofejev

Halduskolleegiumi esimees Ivo Pilving

Kriminaalkolleegiumi esimees Saale Laos

♦ Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium ♦

Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi esimees on ametist tulenevalt Riigikohtu esimees.

Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumisse kuulub lisaks Riigikohtu esimehele kaheksa riigikohtunikku. Üldkogu nimetab Riigikohtu esimehe ettepanekul igal aastal riigikohtunike seast kaks uut põhiseaduslikkuse

järelevalve kolleegiumi liiget ja vabastab kaks staažikamat liiget põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi liikme kohustustest. Seejuures arvestab üldkogu haldus-, kriminaal- ja tsiviilkolleegiumi seisukohti ning nende kolleegiumite võimalikult võrdset esindatust põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumis.

♦ Riigikohtu üldkogu ♦

Üldkogu on Riigikohtu kõrgeim organ. Selle koosseisu kuuluvad kõik 19 riigikohtunikku. Üldkogu kutsub kokku ja selle istungeid juhatab Riigikohtu esimees.

Riigikohtu üldkogul on kanda kahesuguseid funktsioone.

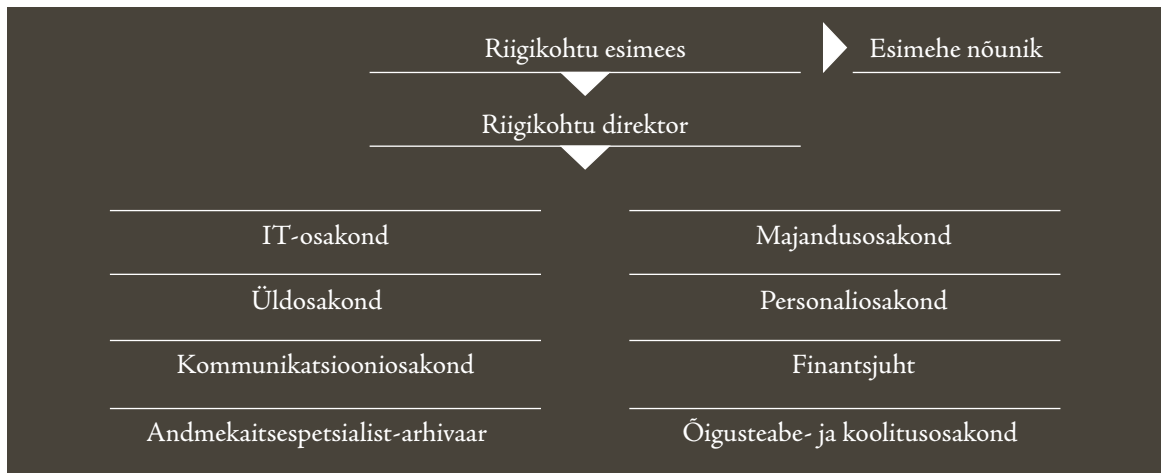
Õigusemõistmise funktsioonid:

- ♦ Riigikohtu üldkogu vaatab seaduses sätestatud juhtudel läbi kohtulahendeid;
- ♦ lahendab kohtunikeksamikomisjoni ning kohtunike distsiplinaarkolleegiumi otsuste peale esitatud kaebusi.

Kohtuhaldusfunktsioonid:

- ♦ teeb Vabariigi Presidendile ettepaneku esimese või teise astme kohtu kohtuniku ametisse nimetamiseks ja kohtuniku ametist vabastamiseks;
- ♦ otsustab distsiplinaarasja algatamise Riigikohtu esimehe vastu ja teavitab sellest Riigikogu;
- ♦ täidab muid seadusest ja Riigikohtu kodukorrast tulenevaid ülesandeid.

Õigusemõistmist teenindavad struktuuriüksused

◆ Teised Riigikohtu töötajad ◆

Riigikohtus on peale õigusemõistmisega tegelevate kolleegiumite **kuus teenindavat osakonda: üld-, personali-, majandus-, kommunikatsiooni-, infotehnoloogia ning õigusteabe- ja koolitusosakond.**

Lisaks töötavad riigikohtus **direktor, esimehe nõunik, finantsjuht ja andmekaitse spetsialist-arhivaar.**

Riigikohtu direktor juhib ja korraldab õigusemõistmist toetavat haldustegevust. Tema ülesandeks on juhtida ja koordineerida õigusemõistmist teenindavate struktuuriüksuste ja teenistujate tööd, koostada eelarve ja kontrollida selle täitmist, korraldada vara kasutamist ja käsutamist ning nimetada ametisse kohtuteenistujad, kelle ametisse nimetamine ei kuulu Riigikohtu esimehe pädevusse. Riigikohtul on ka mitmeid kohtusüsteemi tervikuna hõlmavaid ülesandeid, näiteks kohtunike koolituse korraldamine ja kohtunike personaliarvestuse pidamine.

Direktor Kerdi Raud

Üldosakonna ülesanne on Riigikohtu asjaajamise korraldamine, sealhulgas nii kohtumenetlusega seotud kui ka menetlusvälise teabe talletamine, kohtulahendite avalikustamine ja dokumentide arhiveerimine.

Personaliosakonna ülesanne on Riigikohtu personali poliitika väljatöötamine ja teostamine ning Riigikohtu ja Eesti kohtunike personaliarvestuse pidamine.

Majandusosakond haldab Riigikohtu valduses olevat vara ning korraldab turvateenistust.

Kommunikatsiooniosakond vastutab sise- ja väliskommunikatsiooni korralduse eest. Kommunikatsiooniosakond on abiks ajakirjanikele, toimetab Riigikohtu kodulehel ja sotsiaalmeedias ning jagab infot Riigikohtu külastamise kohta.

Infotehnoloogia osakond vastutab Riigikohtu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonna arengu eest, määrab infoturbe poliitika ning kontrollib andmeturbe nõuete rakendamist Riigikohtus ning osaleb infosüsteemide arendamises ja haldamises.

Õigusteabe- ja koolitusosakond analüüsib ning süstematiseerib Eesti ja vajaduse korral ka välismaist kohtupraktikat ning vastutab Riigikohtu lahendites toodud seisukohtade kättesaadavuse eest. Osakond koostab Riigikohtu menetlusstatistika ülevaateid, koordineerib seaduseelnõudele arvamuse andmist, vastab oma pädevuse piires Riigikohtusse saadetud pöördumistele. Samuti teenindab osakond kohtunike koolitusnõukogu tööd, selgitab välja kohtunike koolitusvajaduse, valmistab ette kohtunike koolituse strateegia ja programmi ning korraldab nende elluviimist.

Finantsjuht korraldab Riigikohtu raamatupidamisarvestust ja -aruandlust.

Andmekaitse spetsialisti-arhivaari ülesanne on tagada, et Riigikohtu infohalduse tööprotsessid vastaksid isikuandme kaitse nõuetele. Samuti on tema ülesandeks aktiivsest asjaajamisest väljunud Riigikohtu dokumentide vastuvõtmine, korrastamine, säilitamine ja üleandmine avalikku arhiivi.

Üldosakonna juhataja Ene Pellja

Majandusosakonna juhataja Ülle Kitsik

Sekretär Kadri Nõmm

Riigikohtu esimehe nõunik töötab väljaspool teenindavaid osakondi. Tema ülesandeks on nõustada Riigikohtu esimeest kohtusüsteemi ja kohtukorralduse tervikliku arengu tagamisel ning täita ja vahen-

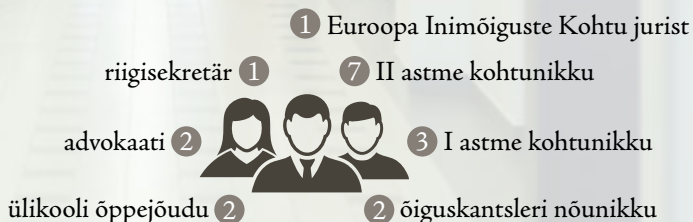
dada Riigikohtu esimehelt saadud ülesandeid kohtu juhtimisel. Samuti koordineerib nõunik Riigikohtu suhtlust välisriikide kohtute ja kohtuid koondavate rahvusvaheliste organisatsioonidega.

RIIGIKOHTU TÖÖTAJAD

Kohtuniku keskmine vanus on 54 eluaastat, tööstaaž Riigikohtus 12 aastat.

Riigikohtunikuks nimetamisele eelnenud ametikohad

Riigikohtu ametikohtade jagunemine

18 Kohtunikud 38 Nõunikud ja konsultandid 56 Töötajad teenindavates üksustes

*Andmed põhinevad 2019. aasta alguse seisul

KOHTUNIKE OMAVALITSUS JA RIIGIKOHUS

Riigikohtu kui kõrgeima kohtu ülesanne on aidata kohtulahendite läbivaatamisega kaasa seaduste ühetaolisele kohaldamisele riigis. Õigusemõistmise kõrval on Riigikohtu rolliks ka kogu kohtusüsteemis toimuva õigusemõistmise korrakohase toimimise tagamine, seda eelkõige kohtunike omavalitsuskogude tööd korraldades.

Õigusemõistmise ja kogu kohtusüsteemi arengus oluliste otsuste vastuvõtmisega täidavad kohtusüsteemi arendamisel kandvat rolli kohtunike omavalitsuskogud. Enamik omavalitsuskogudest tegutseb Riigikohtu juures, kahe omavalitsuskogu – kohtunike täiskogu ja kohtute haldamise nõukoja – tööd juhhib Riigikohtu esimees.

♦ Kohtunike täiskogu ♦

Kohtunike täiskogu on suurim kohtunike esindusorgan, kuhu kuuluvad kõik Eesti kohtunikud. Täiskogu koguneb iga aasta veebruari alguses, kuid Riigikohtu esimees või justiitsminister võivad selle ka muul ajal erakorraliselt kokku kutsuda.

Täiskogu arutab õigusemõistmise probleeme ning kohtute ja kohtunikutööga seotud küsimusi. Täiskogul annavad Riigikohtu esimees ja justiitsminister ülevaate õigus- ja kohtusüsteemi arengust, valitakse

kohtunike omavalitsuskogude liikmed ning esindajad teiste õiguskutsete eksami-, kutsesobivus- ja distsiplinaarkomisjonidesse.

Kohtunike täiskogul on arutatud näiteks kohtusüsteemi arengusuundade, kohtute seaduse eelnõu, kohtunike töökoormuse analüüsimise võimaluste, kohtunikele tagasiside andmise meetodite ja kohtute avalike suhete üle.

Kohtunike täiskogu

Riigikohtu esimees Villu Kõve ja endine esimees Priit Pikamäe kohtunike täiskogul

♦ Kohtute haldamise nõukoda ♦

Kohtute haldamise nõukoda on kohtusüsteemi juhtimiseks kokku kutsutud nõuandev kogu. Riigi olulisemad ning kogu kohtusüsteemi hõlmavad kohtute haldamist puudutavad otsused arutatakse enne läbi ning kinnitatakse kohtute haldamise nõukojas.

Kohtute haldamine peab kohtute seaduse alusel toimuma nii, et kohtunikel on võimalus sõltumatult õigust mõista, kohtusüsteemis on õigusemõistmiseks vajalikud töötingimused, kohtuteenistujad on piisava väljaõppega ning õigusemõistmine on riigis kättesaadav. Esimese ja teise astme kohtuid haldab Justiitsministeerium koostöös kohtute haldamise nõukojaga. Riigikohus haldab ennast põhiseadusliku institutsioonina ise.

Kohtute haldamise nõukotta kuuluvad Riigikohtu esimees, viis kohtunike täiskogul kolmeks aastaks valitud kohtunikku, kaks Riigikogu liiget, advokatuuri ja prokuratuuri esindajad ning õiguskantsler või tema esindaja. Justiitsminister või tema esindaja osaleb nõukojas sõnaõigusega. Nõukoja tööd juhib Riigikohtu esimees.

Kohtute haldamise nõukoda:

- ♦ annab eelneva seisukoha justiitsministri koostatud kohtuasutuste aastaelarvete kujundamise ja muutmise põhimõtete kohta;
- ♦ annab arvamuse riigikohtuniku vabale kohale kandideerivate isikute kohta ja kohtunike ametist vabastamise kohta;
- ♦ arutab enne läbi Riigikohtu esimehe iga aasta kevadel parlamendile esitatava ülevaate kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta.

Olulisemad justiitsministri otsused, mis tehakse kohtute haldamise nõukoja nõusolekul:

- ♦ esimese ja teise astme kohtu kohtunike arvu määramine;
- ♦ esimese ja teise astme kohtu tööpiirkonna, struktuuri ning asukoha määramine;
- ♦ esimese ja teise astme kohtu esimehe nimetamine ja ennetähtaegne vabastamine.

Samuti annab kohtute haldamise nõukoda eelneva nõusoleku kohtu üldkogul kohtu kodukorra kehtestamiseks. Lisaks arutatakse Riigikohtu esimehe või justiitsministri algatusel muid küsimusi.

◆ Kohtunikueksamikomisjon ◆

Kohtunikueksamikomisjoni peamine ülesanne on kontrollida maa-, haldus- või ringkonnakohtunikuks kandideerijate õigusteadmisi ja vastavust kohtunikule esitatud nõuetele.

Komisjon esitab kohtunikukonkursi tulemused Riigikohtu üldkogule, kes, kuulanud ära vastava kohtu üldkogu eelistuse, teeb lõpliku valiku ja langetab otsuse, kelle kohta teha Vabariigi Presidendile ettepanek nimetada kohtunik ametisse.

Komisjon jälgib ka alla kolmeaastase staažiga kohtunike tööd, kogudes nende kohta kohtuesimeeste arvamusi. Kui komisjonile on laekunud andmeid alla

kolmeaastase staažiga kohtuniku ametisse sobimatus kohta, kuulab komisjon enne kohtuniku ametisse sobivuse otsuse tegemist ära ka kohtuniku enda. Peale selle täidab komisjon muid seadusest tulenevaid ülesandeid.

Kohtunikueksamikomisjon moodustatakse 16-liikmelisena kolmeks aastaks. Sellesse kuuluvad kohtunike täiskogul valitud neli riigikohtunikku, neli ringkonnakohtunikku, neli esimese astme kohtu kohtunikku ning Tartu Ülikooli õigusteaduskonna, Justiitsministeeriumi, advokatuuri ja prokuratuuri esindaja.

Kohtunike ametisse nimetamine 2019. aastal

♦ Kohtunike distsiplinaarkolleegium ♦

Kohtunike distsiplinaarkolleegium on Riigikohtu juurde kohtute seaduse alusel moodustatud kohtukolleegium kohtunike distsiplinaarasjade lahendamiseks. Distsiplinaarkolleegiumisse kuulub viis riigikohtunikku, viis ringkonnakohtunikku ja viis esimese astme kohtu kohtunikku.

Distsiplinaarsüütegu on kohtuniku süüline tegu, mis võib seisneda kohtuniku ametikohustuste täitmata jätmises või mittekohases täitmises või vääritud teo toimepanemises.

Juhul kui kohtuniku tegevuses ilmnevad distsiplinaarsüüteo tunnused, algatatakse tema vastu distsiplinaarmenetlus. Selline õigus on kohtute seaduse järgi Riigikohtu esimehel ja õiguskantsleril kõikide kohtunike suhtes, ringkonnakohtu esimehel ringkonnakohtu tööpiirkonda kuuluvate maa- ja halduskohtu kohtunike suhtes ning igal kohtu esimehel sama kohtu kohtunike

suhtes. Riigikohtu esimehe vastu distsiplinaarmenetluse algatamise pädevus on Riigikohtu üldkogul.

Distsiplinaarkolleegium arutab kohtuniku kohta koostatud distsiplinaarsüütegu kohtuistungil viieliikmelises kohtukoosseisus, millesse kuulub kolm riigikohtunikku, üks ringkonnakohtunik ja üks maa-kohtu või halduskohtu kohtunik. Juhul kui kohtuniku distsiplinaarasja arutanud kohtukoosseis leiab, et kohtunik on distsiplinaarsüüteo toimepanemises süüdi, määrab ta kohtunikule distsiplinaarkaristuse, milleks võib olla kas noomitus, rahaträhv kuni ühe kuu ametipalga ulatuses, ametipalga vähendamine või ametist tagandamine. Distsiplinaarkolleegiumi kohtukoosseis võib kohtuniku distsiplinaarasja menetlemise ajaks teenistusest kõrvaldada ning vähendada samaks ajaks kohtuniku palka kuni poole võrra.

♦ Kohtunike koolitusnõukogu ♦

Koolitusnõukogu vastutab kohtunike koolituse toimimise ja arendamise eest – nõukogu kinnitab kohtunike koolituse strateegia ja iga-aastased koolitusprogrammid ning kohtunikueksami programmi.

Nõukogusse kuuluvad kaks esimese astme kohtu ja kaks teise astme kohtu kohtunikku, samuti kaks riigikohtunikku ning Tartu Ülikooli, prokuratuuri, Justiitsministeeriumi ja advokatuuri esindaja.

Koolitused hõlmavad peamiselt õigus- ja oskus-koolitusi. Samuti analüüsib Riigikohus koolituste tulemusi, tagab vajalike õppe- ja metoodiliste materjalide ettevalmistamise, aitab ette valmistada ja valida koolita-

jaid, viib koolitusnõukogu kinnitatud kohtunike koolitusprogrammi ellu ning koostab koolitusnõukogule iga-aastase ülevaate kohtunike koolitusest.

Lisaks riigisisestele koolitustele on kohtunikel Riigikohtu vahendusel võimalik osaleda Euroopa Kohtunike Koolituse Võrgustiku (EJTN) korraldatud väliskoolitustel ning kohtunike vahetusprogrammides. EJTN vahetusprogrammide raames õpivad kohtunikud tundma teiste liikmesriikide kohtu-süsteeme ning külastavad erinevaid Euroopa Liidu institutsioone.

◆ Kohtunike eetikanõukogu ◆

Kohtunike eetikanõukogu on kohtunikkonna ülene nõuandev organ, mis abistab kohtunikke nende igapäevaelus ja -töös tekkivate eetiliste dilemma lahendamisel. Kohtunikud saavad eetikanõukogu poole pöörduda neid puudutavates küsimustes arvamuse saamiseks, lisaks on eetikanõukogul pädevus kujundada omal algatusel või kohtunike ettepanekul üldisi eetikaalaseid soovitusi.

Tagamaks, et eetikanõukogu tööst on kohtunikkonnale kasu tervikuna, avaldatakse nõukogu arvamused ja soovitused Riigikohtu veebilehel, kindlustades

pöörduja ning teiste asjaomaste isikute anonüümsuse. Kuna eetikanõukogu rolli on anda kohtunikele nõu, siis ei ole nõukogu arvamused ega soovitusid siduvad.

Kohtunike eetikanõukogusse kuuluvad kohtunike täiskogu valitud viis kohtunikku, kelle hulgas võib olla ka emeriteerunud kohtunikke. Samuti on nõukogul võimalik oma töösse kaasata ka eetikaeksperte. Eetikanõukogu esimene koosmis valiti ametisse 8. veebruaril 2019. aastal Tartus toimunud kohtunike täiskogul.

*“Kohtud kaitsevad
inimeste õigusi ja õigusriiki.”*

RIIGIKOHTU RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Riigikohus esindab Eesti kohtusüsteemi mitmetes rahvusvahelistes koostöövõrgustikes. Organisatsioonid, millega Riigikohus koostööd teeb, on koondatud ka regionaalset aspekti silmas pidades – nimelt ühendavad need kas Euroopa Nõukogu või Euroopa Liidu liikmesriikide kohtusüsteeme.

Riigikohtu välissuhtluse eesmärk on eelkõige:

- ♦ vahetada kogemusi teiste riikide kohtunikega;
- ♦ kohandada saadud võrdlevat teadmist kohtunike igapäevatöös – nii õigusemõistmises kui ka õigusemõistmist toetavates valdkondades, näiteks kohtunike koolituses;
- ♦ tutvustada Eesti kohtusüsteemi.

Riigikohus on 2019. aastal järgmiste koostöövõrgustike liige:

- ♦ Euroopa Liidu Kõrgemate Halduskohtute Ühendus (ACA-EUROPE)

- ♦ Euroopa Liidu Kõrgemate Kohtute Presidentide Ühendus (*Network of the Presidents of European Supreme Judicial Courts of the European Union*)
- ♦ Keskkonnaõigusega tegelev Euroopa Liidu kohtunike foorum (*EU Forum of Judges for the Environment*)
- ♦ Euroopa Kohtunike Koolituse Võrgustik (*European Judicial Training Network, EJTN*)
- ♦ Euroopa Konstitutsioonikohtute Konverents (*Conference of European Constitutional Courts*)
- ♦ Konstitutsiooniõiguse Maailmakonverents (*World Conference of Constitutional Justice*)
- ♦ Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjon (*Democracy through Law*).

Euroopa Liidu Ülemkohtute konverents Tallinnas 2017. aastal

EESTI KOHTUSÜSTEEMI JA RIIGIKOHTU AJALUGU

.....

◆ Kohtusüsteemi loomine 1918–1920 ◆

24. veebruaril 1918 ilmus Eesti riiklikku iseseisvust deklareeriv Eesti Maapäeva Vanemate Nõukogu “Manifest kõigile Eestimaa rahvastele”. Manifest kuulutas välja põhimõtted, mis olid aluseks demokraatliku vabariigi rajamisel.

Manifesti esimene punkt kuulutas: “Kõik Eesti Vabariigi kodanikud, usu, rahvuse ja poliitilise ilmavaate peale vaatamata leiavad ühtlast kaitset vabariigi seaduste ja kohtu ees.” Manifesti neljanda punkti kohaselt sai Ajutine Valitsus ülesande “[...] viibimata kohtuasutusi sisse seada kodanikkude jul-

geoleku kaitseks”.

18. novembril 1918 ilmus iseseisva Eesti riigi esimene seadusandlik akt kohtute valdkonnas, milleks oli Ajutise Valitsuse määrus “Ajutiste kohtute sisse- seadmise üle”.

Novembris 1918 alustas Tallinnas tegevust üleriiklik apellatsioonikohus. 2. detsembril 1918 pidid kõik Eesti Vabariigi piirides asuvad kohtuasutused kohtu- minister Jüri Jaaksoni korralduse kohaselt tööd alustama.

Jaak Reichmann

Jüri Jaakson

Kaarel Parts

Jüri Jaakson oli aastatel 1918–1920 Ajutise Valitsuse ja Vabariigi Valitsuse kohtuminister.

13. novembril 1918 nimetas Ajutine Valitsus iseseisva Eesti riigi esimese kohtunikuna ametisse Jaak Reichmanni, üleriikliku apellatsioonikohtu esimehe.

21. oktoobril 1919 võttis Asutav Kogu vastu “Riigikohtu seaduse”, mis koos 1920. aasta põhiseadusega panid tugeva seadusandliku aluse Eesti riigi koht süsteemi tipus seisvale kohtule.

Asutav Kogu valis Riigikohtu esimesed liikmed 1919. aasta oktoobris. Kohtu esimeheks valiti endine Maa-nõukogu esimees ja Asutava Kogu liige Kaarel Parts,

liikmeteks Paul Beniko, Rein Koemets, Jaan Lõo, Hugo Reiman, Martin Taevere ja Peeter Puusepp. Kokku oli Riigikohtu tollases koosseisus 11 kohtunikku.

Asutav Kogu määras Riigikohtu asukohaks Tartu. Kõrgeima kohtu Tartusse rajamisega loodeti saavutada tema suuremat iseseisvust teiste riigivõimu harude suhtes, paremat kontakti Tartu Ülikoolis töötavate õigusteadlastega, ülikooli raamatukogu kasutamise võimalust ja paremat kättesaadavust riigi elanikele.

Riigikohtu üldkogu esimene istung toimus 14. jaanuaril 1920 Tartu Raekoja saalis.

♦ Eesti kohtud 1920–1939 ♦

1920. aastaks oli kohtusüsteem vormiliselt valmis saanud. Tänapäeva Eesti kohtusüsteemiga paralleeli tuues oli kohtusüsteem ka toona kolmeastmeline, kuid neljalüliline. Kohtusüsteemi esimese lüli moodustasid toona rahukohtunikud ehk jaoskonnakohtunikud. Rahukohtunike apellatsiooniasimeks olid rahukogud, hilisemad ringkonnakohtud. Kolmas lüli oli üleriigiline apellatsioonikohus Kohtupalat, hilisem Kohtukoda. Neljandaks lüliks oli Riigikohus. Iga kohus töötas mõnd liiki asjade puhul ka esimese astme kohtuna.

Riigikohus oli seaduse järgi eelkõige kassatsiooni-kohus. Riigikohtus oli kolm osakonda, kõrgeimaks organiks oli üldkogu.

Riigikohtu tsiviilosakonnale allusid kassatsioon-kaebused Kohtupalati (üleriikliku apellatsioonikohtu) otsuste peale tsiviilasjades ning kaebused rahukogude kui teise astme kohtute otsuste peale.

Kriminaalosakonna pädevusse kuulusid kassatsioon-kaebused ja -protestid Kohtupalati ning rahukogude otsuste peale kriminaalasjades. Osakond oli ühtlasi sõjakohtute kõrgeimaks astmeks. Kassatsioonimenetlus oli lubatav kõigis tsiviil- ja kriminaalasjades, piirangud olid minimaalsed.

Riigikohtu administratiivosakond oli kõrgeimaks halduskohtuks. Riigikohus oli esimene ja viimane kohtuaste, kus vaadati läbi ministeeriumide ning

teiste kõrgemate administratiivasutuste otsuste, korralduste ja tegevusetuse peale esitatud kaebusi. Samuti sai Riigi-kohtule esitada revisjonikaebusi ja -proteste rahukogude ning rahukohtunike otsuste peale haldusajades.

Riigikohtu üldkogu kompetentsi kuulusid:

- ♦ alama astme kohtute haldamine;
- ♦ kohtunike ametisse nimetamine ja ametist vabastamine;
- ♦ kohtupraktika ühtlustamine.

Riigikohtu üldkogu ja osakonnad võisid seaduse ühtse tõlgendamise huvides välja anda kohustusliku tähendusega seaduseseletusi. Need avaldati üldiseks teadmiseks Riigi Teatajas ja ajakirjas Õigus.

Riigikohtu juures töötas Riigikohtu prokuratuur eesotsas Riigikohtu prokuröoriga.

1933. aasta põhiseaduse muutmise seaduse ja 1938. aasta põhiseadusega läks kohtunike ametisse nimetamine ja ametist vabastamine riigipea pädevusse.

Riigivanema 1934. aasta dekreediga otsustati Riigikohus kolida Tartust pealinna Tallinnasse. Riigikohtu asukohta on algusest peale seotud kohtuvõimu sõltumatusega, ent 1934. aastal polnud debatiks ruumi. 1935. aastal alustas Riigikohus tööd Tallinnas Wismari tänaval.

Riigikohtu esimene hoone Tartus Vanemuise tänaval 1920–1935

Riigikohtu hoone Tallinnas Wismari tänaval 1935–1940

♦ Eesti kohtusüsteemi ümberkorraldamine 1940 ♦

1939. aasta baaside leping ning 1940. aasta esimese poole arengud tõid ka kohtusüsteemi muutusi. 1940. aasta suvel läks kohtunike ametisse nimetamine ja ametist vabastamine presidendi käest rahvakomissaride nõukogu kätte. Usinasti hakkas uus võim kohtunikke ametist vabastama ning arreteerima.

16. novembril 1940 võttis Eesti NSV Ajutise Ülemnõukogu Presiidium vastu seadluse kohtute süsteemi ümberkorraldamise kohta.

29. detsembril 1940 allkirjastati käskkiri Riigikohtu tegevuse lõpetamise kohta. Juba kaks päeva hiljem pidas tollane Riigikohus oma viimase istungi.

Teadaolevalt arreteeriti 1940. aastal riigikohtunikud Peeter Kann, Paul Välbe ja Aleksander Hellat. Kaarel Parts suri 5. detsembril 1940 haiguse tagajärjel. Viimase toonase riigikohtunikuna suri 1982. aastal Rootsis Paul Poom.

Riigikohtu sulgemise järel 1940. aastal jäi uue esimehe ametissenimetamiseni 52 aastat, Riigikohtu uuesti Tartus tegutsema asumiseni 53 aastat.

Madalama astme kohtutes asuti 1940. ja 1941. aastal kohtunikke ümber paigutama, osa neist vabastati ametist jäädavalt. Püsima jäid jaoskonnakohtud ja ringkonnakohtud. Kohtukoda muudeti ENSV Ülemkohtuks.

♦ Kohtusüsteemi taasloomine 1990–1993 ♦

16. mail 1990 võttis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastu seaduse „Eesti valitsemise ajutise korra alus-test“, mis lõpetas Ülemkohtu allutatuse NSV Liidu Ülemkohtule. Õigusemõistmine Eesti territooriumil lahutati Nõukogude Liidu kohtuvõimust ja anti sõltumatute Eesti kohtute ainupädevusse.

20. augusti 1991. aasta hilisõhtul võttis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastu otsuse „Eesti riiklikust iseseisvusest ja Põhiseadusliku Assamblee moodustamisest“, mis taastas Eesti Vabariigi iseseisvuse.

Juba oktoobris võttis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastu Eesti Vabariigi kohtute seaduse ja kohtuniku staatuse seaduse. Nimetatud kaks seadust võeti vastu, et lahendada kohtuniku ameti ja kohtusüsteemi toimimisega seotud küsimusi. Nende seadustega pandi ka alus kolmeastmelise kohtusüsteemi loomisele. Järgmine oluline samm astuti 1992. aasta kevadel, mil ülemnõukogu otsustas teha kohtureformi.

Organisatoorse töö põhiraskus peitus neil aegadel

uute inimeste leidmises kohtutööle. Näiteks 1993. aastal oli kohtusüsteemis 120 vaba kohtunikukohta. Vabade kohtade täitmine osutus siiski kardetust lihtsamaks.

Riigikohtu tegevuse taastamisele pani aluse 28. juuni 1992. aasta rahvahääletusel vastu võetud Eesti Vabariigi põhiseadus. Põhiseadusega anti Riigikohtule kasatsiooni kohtu ja põhiseaduslikkuse järelevalve kohtu funktsioonid. Riigikohtu asukohaks sai taas Tartu.

27. mail 1993 toimus tegevust taasalustanud Riigikohtu esimene avalik istung Tartu raekoja saalis. Istungi aukülalisteks olid president Lennart Meri ja omaaegne Riigikohtu administratiivosakonna sekretär Robert Tasso.

Aastatel 1992–1998 oli Riigikohtu esimees Rait Maruste, 1998–2004 Uno Lõhmus, 2004–2013 Märt Rask, 2013–2019 Priit Pikamäe.

♦ Eesti kohtud alates 1993. aastast ♦

Põhiseaduse kohaselt on Eesti kohtusüsteem kolmeastmeline, koosnedes maa- ja halduskohtutest, ringkonnakohtutest ning Riigikohtust.

19. juunil 2002 võeti vastu uus kohtute seadus, mis jõustus 29. juulil 2002. Võrreldes varasemaga, oli oluline muudatus uue seadusega kohtute haldamise nõukojade loomine. Nõukojade loomise eesmärgiks oli kaasata kohtusüsteemi kui terviku kohta otsuste tegemisse kõigi kohtuastmete kohtunikke, sest senini valitses esimese ja teise kohtuastme üle Justiitsministeerium. Kohtute haldamise nõukojade loomine oli oluline samm edasi põhiseaduses nimetatud tervikliku ja sõltumatu kohtusüsteemi loomise suunas.

1. mail 2004 ühines Eesti Euroopa Liiduga. Eesti kohtutest said Euroopa Liidu kohtud ning Eesti kohtunikest Euroopa kohtunikud, kes kasutavad oma igapäevases töös lisaks Eesti seadustele ka Euroopa Liidu õigusakte.

1. jaanuaril 2006 jõustunud kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seadusega kohtute tööpiirkondade ühendamiseks ühendati senised 16 maa- ja linna-

kohut neljaks maakohutuks ning neli halduskohut kaheks halduskohtuks. Toimunud reform puudutas kohtusüsteemi organisatsioonilist ülesehitust ning tähendas ühtlasi seda, et kõik kohtud jäid oma senistele asukohtadele ning nimetati ümber kohtumajadeks. Kohtute tööpiirkondade ühendamine andis võimaluse kohtute töökoormuse ühtlustamiseks ning kohtunike spetsialiseerumiseks.

2008. aastal muudeti apellatsiooniasutuste kohtute arvu ning ringkonnakohtutena jätkasid Tallinna ja Tartu Ringkonnakohtud. Senine Viru Ringkonnakohtus likvideeriti ning tema tööpiirkonda kuuluvad asjad läksid üle Tartu Ringkonnakohtule.

2013. aastal jõustus kohtute seaduse muudatus, mis lisas kohtuteenistujate hulka kohtujuristi ametikoha. Kohtujuristid olid mõeldud vahetama välja suures osas seniseid konsultante. Kohtujurist on kohtuametnik, kes osaleb kohtuasjade menetlemiseks ettevalmistamisel ja menetlemisel, eesmärgiks oli, et igal kohtunikul on abiks üks kohtujurist.

Ius est ars boni et aequi –
õigus on headuse ja õigluse kunst
(*Celsus*)

